

I augusti 2013 startade Göteborgs kommun, under ledning av *Center för skolutveckling*, en kompetensutvecklingsinsats inom den australiska litteracitetspedagogiken *Reading to Learn*. Till och med vårterminen 2020 har cirka 320 lärare deltagit i insatsen och cirka 8 000 elever¹ har berörts direkt av pedagogiken under lärarnas kompetensutvecklingsår.

Denna sammanfattande rapport syftar till att belysa några av pedagogikens viktiga framgångsfaktorer samt hur de skulle kunna utvecklas vidare för att spela en central roll i skapandet av en likvärdig skola där kunskaperna fördelas mellan alla elever på ett demokratiskt sätt.

¹ Antalet är beräknat på att varje lärare har undervisat i genomsnitt 25 elever under projektiden. I verkligheten undervisade vissa lärare betydligt fler elever medan andra undervisade färre.

En beundransvärd satsning

Under sju år har Göteborgs kommun gjort en stor investering i att organisera kompetensutvecklingen *Reading to Learn* för lärare. Syftet har förstås varit att stötta Göteborgsskolorna att skapa vad Utbildningsdepartementet och Skolverket förväntar sig; en likvärdig och demokratisk skola som är byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, en skola som genomsyras av lärande och utveckling, för såväl elever som personal, en skola där lärare har de pedagogiska verktygen som behövs för att de ska kunna stötta elever som behöver stöd, en skola där stöd inte betyder förenklade "fyller-i-uppgifter" på elevens nivå, utan kvalificerad stöttning, s.k. scaffolding, som leder till att klyftan mellan hög- och lågpresterande elevgrupper minskar och likvärdigheten ökar.

Satsningen som kommunen och Center för skolutveckling har gjort är beundransvärd. Få kommuner har agerat lika långsiktigt och målinriktat. Lärarna som har deltagit i kompetensutvecklingen har utvecklats, i flera fall genomgått en total transformation, enligt sig själva, och de har i sin undervisning lyckats med att stimulera och stötta både hög- och lågpresterande elever samtidigt. Att med nyanlända elever på Språkintröduktionsprogrammet kunna läsa svenska klassiker av exempelvis Söderberg och Strindberg, litteratur som vanligtvis studeras på högskolan, skulle av de flesta betraktas som omöjligt. För deltagare på *Reading to Learn*-utbildningen gick det utmärkt! Dessa lärare är ett bevis på att lärare genom kompetensutveckling kan utveckla de pedagogiska verktyg som behövs, för att kunna stötta i stället för att förenkla, något som majoriteten lärare verkar göra, enligt den nyligen publicerade forskningsstudien "*Scaffolding or simplifying: students' perception of support in Swedish compulsory school*" (Klapp & Jönsson, 2020).

Emellertid finns det några faktorer som skulle kunna möjliggöra än mer framgång och större (kostnads)effektivitet för kommunen. Med stor sannolikhet skulle Göteborgs stad, med inte alltför omfattande åtgärder, kunna förstärka insatsen som därmed skulle få fler positiva effekter. Exempel på detta ges i slutet av denna rapport.

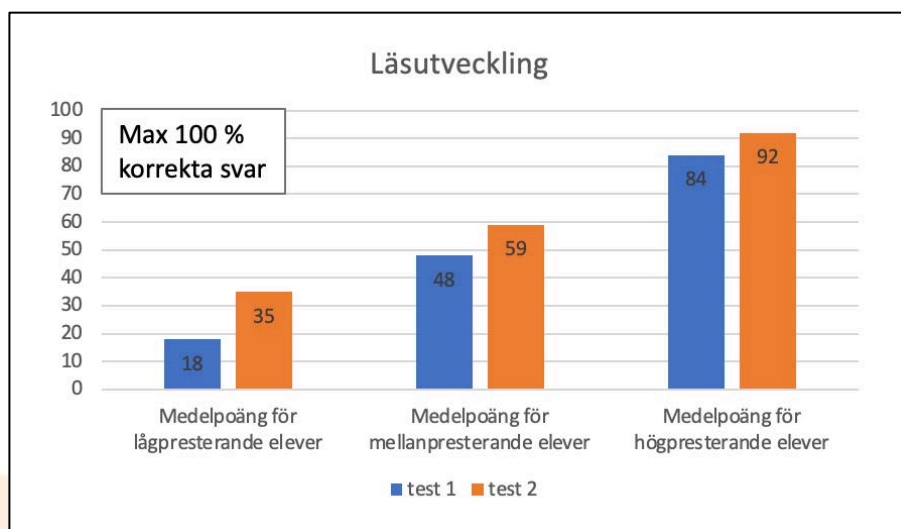
Kompetensutvecklingens upplägg

Lärarna deltog på åtta utbildningsdagar, spridda under ett helt läsår. De fick också handledning mellan utbildningstillfällena. Dessutom erbjöds lärarna ytterligare fyra dagars fördjupning under påföljande läsår. För att följa de råd som forskningen (Timperley et al., 2007) ger angående framgångsrik kompetensutveckling samlade lärarna även in data från sina elever. Tillsammans har de deltagande lärarna samlat in data från ca 430 elever under dessa sju läsår. Datan samlades in både i början och slutet av respektive läsår och den består av elevers resultat på läsförståelsetest och

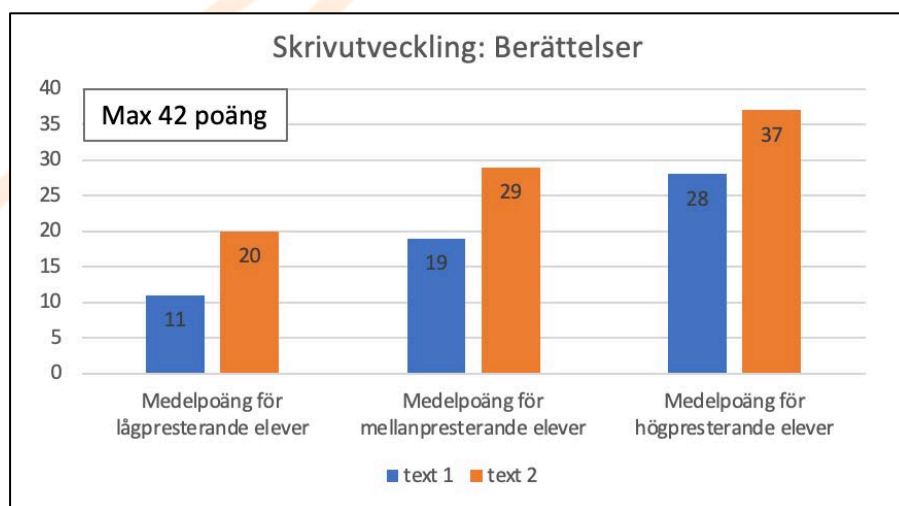
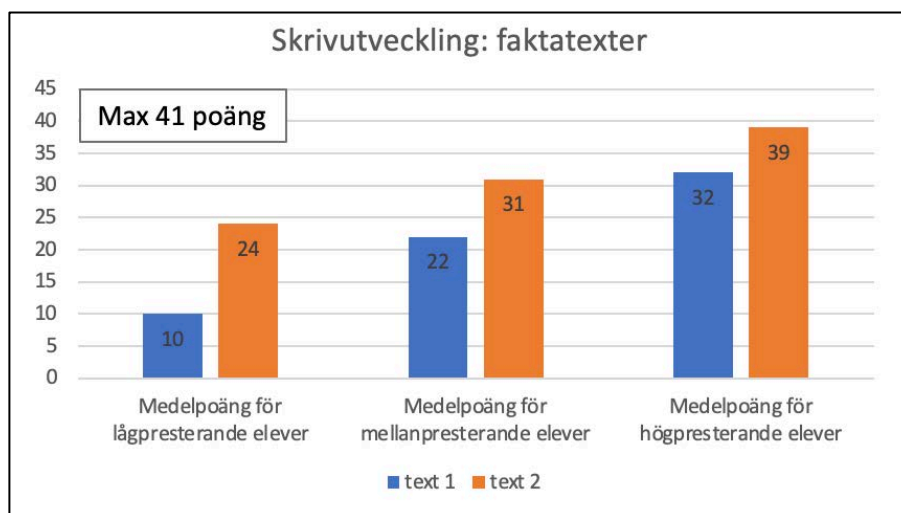
elevers skriftliga texter. Analysen av den sammanlagda datan² visar liknande resultat som andra R2L-projekt i Sverige och omvärlden visar, d v s att pedagogiken har en positiv effekt på såväl elevers som lärares lärande. Elevers resultat påverkas positivt, speciellt för elever med behov av stöd. Studien ”*Spotlighting pedagogic metalanguage in Reading to Learn – How teachers build legitimate knowledge during tutorial sessions*” (Hipkiss & Varga, 2018) visade att lärarna fördjupar sina kunskaper om pedagogik och språkets roll för lärande successivt under insatsen.

Klyftan minskar - sammanlagd statistik 2013-2020

Diagrammen över elevernas läs- och skrivutveckling nedan speglar de genomgående tendenser som varit mer eller mindre tydliga under projekttiden. Elevernas resultat samlades in vid två tillfällen, det första vid läsårsstarten (blå stapel) och det andra i slutet av läsåret (röd stapel). Lästesten testade elevernas läs-förståelse. De flesta använde de s k DLS-testen (Järpsten & Taube, 1997). Eftersom elever från årskurs ett på grundskolan till årskurs tre på gymnasiet har ingått i projektet användes olika lästest. Därför angav lärarna elevernas resultat i procent korrekta svar. Elevernas skriftliga texter bedömdes enligt *Reading to Learn*-pedagogikens bedömningskriterier. Grundkriterierna är desamma för alla årskurser men naturligtvis krävs olika grad av behärskning av kriterierna beroende på hur gamla eleverna är. Speciellt i statistiken över elevernas läsutveckling och statistiken över elevernas förmåga att skriva faktatexter kan vi se den typiska tendensen av att klyftan mellan de hög- och lågpresterande eleverna under projektåret minskar.

² För varje projektläsår finns en rapport som redogör över och analyserar insamlad data. Kontakta Center för skolutveckling för mer information.

Förutom insamlingen av elevers resultat samlade projekten också kontinuerligt in lärarnas uppfattningar om effekterna av pedagogiken. Vi kunde snart se ett mönster i dessa uppfattningar. Lärarna hävdade genomgående under alla projektår att:

- de lågpresterande eleverna påverkas mest positivt av pedagogiken,
- de lågpresterande eleverna kunde "hänga med" även när texter på en mer krävande nivå användes, så det fanns inte längre behov av lättlästa light-versioner av skönitteratur eller läromedel.
- pedagogiken möjliggör, nästan kräver, att lärarna använder texter som är svårare än dem de brukar använda. Ofta använde lärarna texter avsedda för elever som gick två årskurser högre än de elever de undervisade.
- pedagogiken ökar elevers delaktighet, engagemang och motivation, speciellt för elever som tidigare brukat vara oengagerade i undervisningen.

Andra åsikter som upprepades under åren gällde lärarnas eget lärande. De överensstämmer med slutsatserna i den brittiska studien "*Bringing Language to Consciousness: Teacher Professional Learning in Genre-based Reading Pedagogy*, s. 230-232 (Acevedo, 2020).

Lärarna ansåg att:

- det är en lång process att förändra sin egen undervisning och i den processen behöver man stöttning från den egna skolan,
- deras egen syn på undervisning, språk och texter förändrades av R2L.
- det kändes ovant att basera undervisningen på texter i stället för att bara prata om ämnesinnehållet (och låta eleverna läsa texten som läxa).

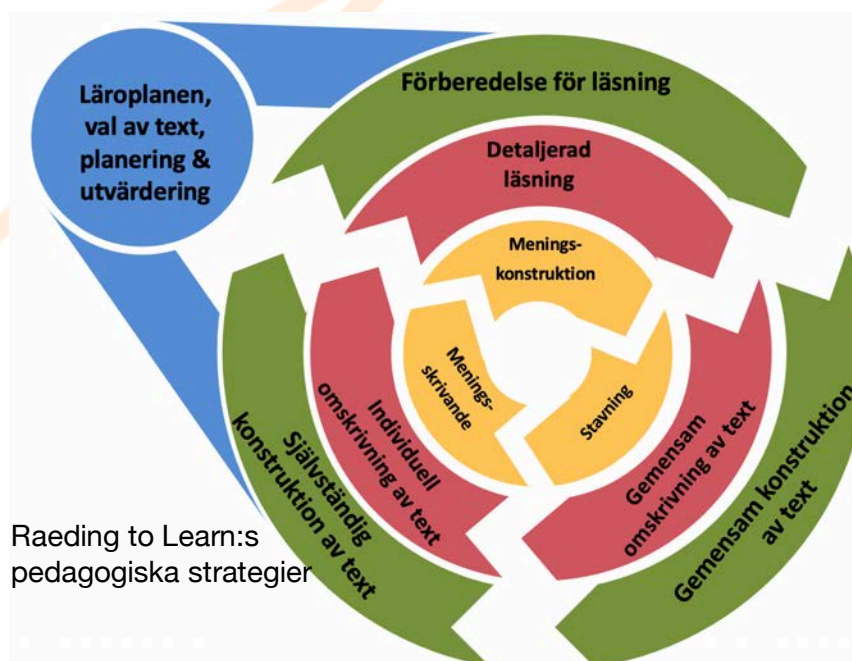
Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Skolans styrdokument poängterar att skolors verksamhet ska bygga på en vetenskaplig grund och/eller beprövad erfarenhet. *Reading to Learn* är en litteracitet utvecklande pedagogik som har vuxit fram genom samverkan mellan lärare och lingvister vid *University of Sydney* i Australien under mer än trettio år. Den innehåller undervisningsstrategier för både läsning och skrivande. Forskningsarbetet inriktade sig till en början enbart på elevers skrivande. Forskningen är ofta refererad till som "Sydney-skolan" (Rose & Martin, 2012). Under 1980-talet samarbetade, t ex Jim Martin och Joan Rothery, i forskningsprojekt med Michael Hallidays (2014) systemisk-funktionella språk teori som grund. De undersökte vad elever i de tidiga skolåren förväntades kunna skriva. Man lyckades identifiera sex olika textgenrer, samtidigt som man utvecklade en pedagogik, "genrepedagogik", som innehöll en stöttande (Vygotsky, 1978) undervisningsmodell, den så kallade cirkelmodellen. Genrepedagogiken, inklusive cirkelmodellen, kännetecknas av att lärare, genom olika undervisningsstrategier, stegvis bygger upp elevers kunskaper om hur man konstruerar en text, beroende på vilket syfte skribenten har med texten (Rose & Martin, 2012). Denna tidiga version av pedagogiken innehöll således inga strategier för läsning. Framför allt är det som nu också har fått fäste i Sverige.

Under 1990-talet pågick den andra fasen av forskningen. Också den var enbart inriktad på elevers skrivutveckling. Många fler involverades³ i arbetet med att identifiera de genrer som skolans senare år använder sig av. Genrepedagogiken väckte uppmärksamhet i många delar av Australien, eftersom elevernas skrivande förbättrades markant.

Dr David Rose var en av de forskare som var knuten till Sydney-skolans forskning. Han vidareutvecklade skrivpedagogiken genom att lägga till läsförståelsestrategier. Denna pedagogik kom att kallas *Reading to Learn* och den representerar den tredje fasen i genrepedagogiken. Dr David Rose var engagerad i att förbättra skolresultaten för urbefolkningens barn. De hade ofta stora problem med att både lära sig läsa och skriva och skrivpedagogiken visade sig inte vara nog effektiv, när eleverna inte kunde läsa de texter som läraren använde som modell för

skrivandet. Många elever som tillhörde urbefolkningen hade när de började på högstadiet, en läsnivå likställd med lågstadieelevers. Deras begränsade läsförmåga medförde förstås att de halkade allt längre efter sina kamrater i alla ämnen, allt eftersom skolan gick. Därför behövdes en praktisk, konkret pedagogik, med strategier som kunde lära eleverna *hur man förstår en text*. Först därefter kunde läraren gå vidare till skrivandet genom att tillämpa de strategier som den tidigare forskningen hade identifierat som framgångsrika. Eftersom Dr David Rose hade observerat att det oftast var de högpresterande eleverna som fick störst utrymme under lektionerna, ville han stärka de lågpresterande elevernas position i klassrummen. Han önskade skapa en pedagogik som skulle få också dessa elever att känna sig kompetenta och framgångsrika. Därför förespråkar *Reading to Learn* att läraren förändrar sitt interaktionsmönster. Istället för det vanliga IRF-mönstret inleder läraren alltid en interaktionscykel med ett stöttande, förberedande steg, innan en fråga ställs eller en uppgift ges. Det nya interaktionsmönstret bygger på Basil Bernsteins teorier (Bernstein, 1996/2000) om hur lärares

³ T.ex. Cope & Kalantzis, 1993; Martin, 1998; Christie, 1999; Martin & Rose, 2003, 2008; Rose & Martin, 2012, Veal & Coffin, 1996.

traditionella klassamtal, samtidigt som det kan främja vissa elevers lärande, kan förhindra andra elevers lärande.

Reading to Learn – del i långsiktig plan

I dagens offentliga skoldebatt framförs ofta idén om att lärarnas professionella lärande, ibland kallat kollegialt lärande, borde kunna fungera som skolutvecklingens motor. Om detta verkligen ska fungera krävs det att lärarnas lärande är en del i en långsiktig, systematisk plan där alla skolans delar finns inkluderade. Det krävs också att alla som arbetar på skolan, vare sig de är lärare, vaktmästare eller skolledare, vet vad planen ska leda fram till, så att alla kan bidra med sin del. Med andra ord måste alla vara medvetna om, och ställa sig bakom, skolans vision. Personalen måste också ha enats om vilken väg, d v s vilken sorts pedagogik, som är den bästa man kan välja om målet ska nås. Valet av pedagogik kommer i sin tur att påverka skolans organisation (Timperley et al., 2007).

Idag är det tyvärr inte ovanligt att skolor inte har någon tydligt uttalad vision av vad det är man vill åstadkomma. Eftersom ingen har en tydlig bild av vart man är på väg, strävar olika grupper av lärare åt olika håll. Följden blir att det då inte spelar någon roll vilken typ av kompetensutveckling lärarna deltar på.

Kan du, snälla,
tala om vilken väg
jag ska ta
härifrån?

Jag bryr mig inte
så mycket om
vart.

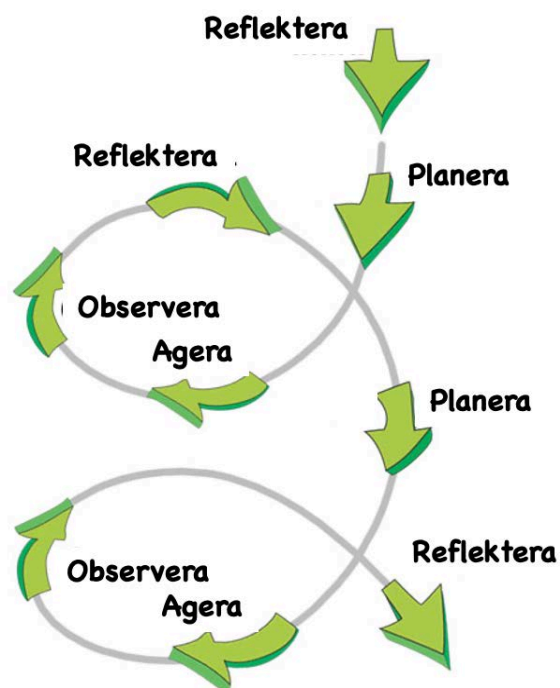
"Alice i Underlandet"
av Lewis Carroll

Det beror till stor
del på vart du vill
komma?

Då spelar det
heller ingen roll
vilken väg du tar.

Nödvändig stöttning av lärarna

Till skolans organisation hör också organisationen av lärarnas lärande. Om skolan förespråkar att elevers lärande behöver stötta av lärarna måste också stöttning för lärarnas lärande byggas in i organisationen. Stöttningen kan ibland komma utifrån i form av externa experter men den vardagliga stöttningen måste finnas lokalt på skolan, inbyggd i den vardagliga verksamheten samt i hela skolans organisation. Lärarnas lärande måste vara förankrat i det dagliga arbetet med eleverna för att göra det möjligt att följa upp vilka effekter lärarnas lärande har på elevnivå (Timperley et al., 2007).

Outnyttjad potential

Under de år som R2L-projekten pågått i Göteborg finns det exempel på skolor som påbörjat ett arbete där lärarnas professionella lärande inom R2L är en del i skolans systematiska utvecklingsarbete. Emellertid har flertalet skolor som deltagit i R2L-satsningen valt att inte integrera lärarnas utvecklingsarbete i ett större sammanhang. Snarare har R2L-kompetensutvecklingen varit en privat, tidsbegränsad angelägenhet för de enskilda lärarna och skolorna har i många fall inte organiserat en systematisk stöttning för de deltagande lärarna. De två förhållningssätten ger olika konsekvenser, vilket diagrammet⁴ från artikeln *R2L: Scaffolding a Long-Term Professional Development Project in an Underprivileged Swedish Context*, (Andersson Varga et al., Forthcoming, 2021) visar.

De goda resultat som, trots detta, lärarnas R2L-arbete givit kan liknas med "R2L-öar" i ett hav med bräckt vatten, där vindarna blåser åt olika håll.

Skolor där R2L-kompetensutvecklingen är integrerad i skolans totala utvecklingsplan	Skolor där R2L-kompetensutvecklingen <u>inte</u> är integrerad i skolans totala utvecklingsplan (kanske finns ingen sådan plan)
Rektorer kommunicerar tydliga förväntningar på effekten av kompetensutvecklingen. När lärare deltar på kompetensutveckling förväntas de förändra sina undervisningsstrategier.	Rektorer kommunicerar tvetydiga och ibland låga förväntningar på lärares kompetensutveckling.
Tydliga ramar. Den nya pedagogiken finns på schemat och alla lärare förväntas samarbeta	Otydliga ramar. Lärarna kan tillämpa den nya pedagogiken om/när de vill.

⁴ Diagrammet är här översatt och rubrikerna förtydligade (p g a att de togs ur sitt sammanhang) av författarna.

med minst en kollega för att lära sig den nya pedagogiken.	
Erfarna lärare träffar mindre erfarna lärare regelbundet för att stötta och säkerställa att den nya pedagogiken tillämpas i undervisningen.	Brist på ett strukturerat ledarskap, brist på stöttning och säkerställande av den nya pedagogiken och dess effekter.
Ingen diskussion om tidsbrist.	Lärare kommunicerar att de inte hinner förbereda eller tillämpa den nya pedagogiken på grund av tidsbrist.

Således finns det en outnyttjad potential som skulle kunna bidra till att öka effekterna av R2L-insatsen och långsiktigt förbättra skolors totala resultat.

Detta kräver:

- upprättandet av en långsiktig plan utifrån skolans gemensamma vision,
- formulering av en gemensam policy för undervisning och lärande, inklusive en gemensam litteracitetspolicy som genomsyrar alla lokala policy- och styrdokument och baseras på valda pedagogiska principer,
- organisering av lärares lärande så att det är integrerat i den dagliga kärnverksamheten och kontinuerligt utvärderas på elevnivå, så att det kan fungera som en motor i skolans utvecklingsprocess,
- synliga roller och tydlig ansvarsfördelning i ett målinriktat arbete.

Möjligheter

Med tanke på att majoriteten vetenskapliga studier som genomförts angående lärares kompetensutveckling endast utgått från lärarnas perspektiv (Timperley et al., 2007), skulle det kunna vara intressant att genomföra forskningsprojekt, kanske i samverkan med Göteborgs universitet eller med stöd av Skolforskningsinstitutet, där elevers perspektiv och resultat också ingår. Inte minst med tanke på de slutsatser den tidigare nämnda forskningsstudien *"Scaffolding or simplifying: students' perception of support in Swedish compulsory school"* (Klapp & Jönsson, 2020) drog angående bristen på kvalitativt stöd för elever i den svenska grundskolan. Med stor sannolikhet skulle sådana studier kunna ge vidare förslag på effektiva vägar framåt.

Uppsala, 2021-01-30

Ann-Christin Lövstedt & Claire Acevedo

References:

- Acevedo, M.C. (2020). *Bringing Language to Consciousness: Teacher Professional Learning in Genre-based Reading Pedagogy*. PhD thesis, The Open University [Online]. Available at DOI: <https://doi.org/10.21954/ou.ro.00011316>
- Andersson Varga, P., Mitiche, A., Sandberg, J., & Staf, S. (forthcoming) R2L: Scaffolding a Long-Term Professional Development Project in an Underprivileged Swedish Context, In Rose, D., & Acevedo, C., (eds.) *Reading to Learn, Reading the World: How Genre-based Literacy Pedagogy is Democratizing Education*, London, Equinox.
- Bernstein, B. (1996/2000) *Pedagogy, Symbolic Control and Identity: Theory, Research, Critique*, London, Taylor and Francis.
- Halliday, M., & Matthiessen, C. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*, 4th edn, Abingdon, Routledge.
- Hipkiss, A. M., & Andersson Varga, P. (2018) 'Spotlighting Pedagogic Metalanguage in Reading to Learn – How Teachers Build Legitimate Knowledge During Tutorial Sessions', *Linguistics and Education*. vol. 47, pp. 93–104.
- Järpsten, B., & Taube, K. (1997). *DLS-handledning för klasserna 4-6*. [DLS manual designed for grades 4-6 ; in Swedish]. Stockholm, Psykologiförlaget.
- Klapp, A., & Jönsson, A. (2020) Scaffolding or simplifying: Students' perception of support in Swedish compulsory school, *European Journal of Psychology of Education* [Online]. Available at DOI: [10.1007/s10212-020-00513-1](https://doi.org/10.1007/s10212-020-00513-1)
- Rose, D. (2016) *Reading to Learn: Accelerating Learning and Closing the Gap*, Sydney, Reading to Learn, [Online]. Available at <http://www.readingtolearn.com.au/>
- Rose, D., & Acevedo, C., (eds.) (forthcoming) *Reading to Learn, Reading the World: How Genre-based Literacy Pedagogy is Democratizing Education*, London, Equinox.
- Rose, D., & Martin, J. R. (2012) *Learning to Write, Reading to Learn: Genre, Knowledge and Pedagogy in the 'Sydney School'*, London, Equinox.
- Timperley, H., Wilson, A., Barrar, H., & Fung, I. (2007) *Teacher Professional Learning and Development, Best Evidence Synthesis Iteration (BES)*, Wellington, New Zealand Ministry of Education.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*, M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (eds), Cambridge, Mass, Harvard University Press.